

במשרדי מס הכנסה נבדקו: שומות של שכירים ועצמאיים; דרכי גביית המס; וסדרי הנהלה, שהונתגו להקפת נישומים שונים ברשת משלמי המס.

א. מפרעות על חשבון המס

בחודשים מאי-יוני 1958 נערכה ביקורת במשרדי המס בירושלים, תל אביב, חיפה ונתניה על הסדרים המינהליים המתיחסים למפרעות. מפרעות נגבות מחברות, מנישומים עצמאיים ומאותם שכירים, שיש להם הכנסות, שאין מנכים מהן את המס במקור.

1. לפי סעיף 62(2) לפקודת מס הכנסה חייב כל נישום עצמאי לשלם 10 תשלומים חודשיים כמפורע על חשבון המס של השנה השוטפת, וכל תשלום הוא בשיעור של 10 אחוז מסכום המס, שנתחייב בו הנישום בשומה האחרונה. אם על השומה האחרונה הוגשה התנגדות, יחושב התשלום החודשי לפי סכום המס, שאינו שנוי במחלוקת או לפי השומה הסופית שלפניה, הכל לפי הסכום הגדול יותר. טפסי הדרישות לסילוק התשלומים החודשיים נשלחים לנישומים בצורת פנקסים הכוללים עשרה תלושי תשלום.

הביקורת העלתה, שטפסי הדרישות אינם כוללים שנת המס המשמשת בסיס לקביעת התשלומים החודשיים וסכום המס שנתחייב בו הנישום באותה שנת המס. היעדר פרטים אלה נוגד את העקרון, שלאורח הזכות לדעת את אופן חישוב המס הנדרש ממנו. כתוצאה מכך פונים עצמאיים רבים למשרדי המס בבקשה להסביר להם את אופן חישוב המס - דבר הגורם טרחה יתרה הן לאורח והן לעובדי המשרד.

בעקבות הביקורת הודיעה נציבות מס הכנסה בדצמבר 1958, שבטפסי דרישת התשלומים החודשיים יוכנסו בעתיד הפרטים הדרושים.

2. אשר לנישומים, שיש להם הכנסות שמנכים מהן את המס במקור, וגם הכנסות שאין מנכים את המס במקור, קובע סעיף 62(4) לפקודת מס הכנסה, שיש לקבוע את התשלום החודשי הכולל המגיע על שני סוגי ההכנסות ביחד בהפחתת הסכום, שנוכה במקור בשנה השוטפת. נתברר, שבמקרים רבים חושב התשלום החודשי בניגוד לחוק: התשלום נקבע לא בהפחתת סכום המס שנוכה במקור בשנה השוטפת אלא בהפחתת סכום המס שנוכה באחת מהשנים הקודמות ששימשה בסיס לקביעת התשלומים החודשיים. באחדים מאותם המקרים, שבהם הופחת התשלום בסכום המס שנוכה במקור באחת מהשנים הקודמות, הוגדל התשלום החודשי, שחושב בדרך זו, ב-20 עד 30 אחוז.

בעקבות הביקורת הוציאה נציבות מס הכנסה, בחודש ספטמבר 1958, הוראות לפקיד השומה בדבר אופן חישוב התשלומים החודשיים במקרים הנדונים.

3. קביעת התשלומים החודשיים לפי מיטב השפיטה מותרת לפי סעיף 62(8) לפקודה רק במקרים, שהנישום לא נתחייב במס בעבר.

נקבע, שבמשרד מס אחד נהגו לדרוש תשלומים חודשיים לפי מיטב השפיטה גם מנישומים, שנתחייבו במס בעבר ושלגביהם לפי החוק הבסיס לחישוב התשלומים החודשיים הוא השומה האחרונה.

בעקבות הביקורת הורה נציב מס הכנסה למשרד המס הניל להקפיד בעתיד בכיצוע הוראות החוק.

ב. חובות מעבידים בעד סכומי מס שניכו ממשכורות עובדיהם

בדו"ח השנתי מס' 8 (עמ' 88) של מבקר המדינה, צוין, שמשרדי המס איפשרו למעבידים, שפיגרו בהעברת סכומי המס שניכו ממשכורות עובדיהם, לדחות את תשלום המס ולשלם את חובות המס, שהצטברו אצלם, בשיעורים. הדרך שנקטה לשם כך הייתה: משרדי המס המליצו בפני בנקים למתן הלוואה למעבידים למטרה זו. הביקורת הצביעה על הנימוקים המדברים נגד הסדר כזה עם מעבידי דים כאלה: מאחר שהמעביד פועל בתחום זה כסוכן שלטונות מס הכנסה, הרי הוא משתמש בכספי האוצר, כשהוא אינו ממלא את החובה להעביר תוך שבוע ימים את הסכומים שנוכו.

ביקורת, שנערכה בחודש יולי 1958 במשרדי מס הכנסה בתל אביב ובחיפה העלתה, שבשנת 1957/58 התירו פקידי השומה, במספר ניכר של מקרים, בהם פיגרו המעבידים בהעברת מס לקופת האוצר, לסלק את החוב בשיעורים חודשיים, שנעו בין 2 עד 17 תשלומים.

באוקטובר 1958 הודיעה נציבות מס הכנסה, שבעתיד יוענקו הקלות כאלה רק במקרים, שבהם הנסיבות הקיימות אינן מאפשרות גבייה מיידית של המס, ולאחר שכל מקרה כזה יובא להכרעת נציבות מס הכנסה.

ג. הסכמים לתשלום משכורת נטו

אם נעשה הסכם בין מעביד לבין עובד, שלפיו תשלום המשכורת בסכום נטו מסוים בלא להביא בחשבון את מס ההכנסה, החל על המשכורת, חייב המעביד – לפי סעיף 48 א לפקודת מס הכנסה – לשלם את המס לא מהמשכורת נטו, שהעובד מקבל למעשה, אלא מהמשכורת ה"גלומה"; משכורת גלומה פירושה משכורת ברוטו, שאחרי ניכוי המס המגיע ממנה תתקבל המשכורת נטו, עליה הוסכם. הביקורת העלתה, שבמשרד מס אחד חושב המס לגבי עובדי חברה גדולה במשך 3 שנים, בניגוד לחוק, לפי המשכורת נטו. בחודש מאי 1958 הודיעה נציבות מס הכנסה, שנעשו צעדים לגביית הפרשי המס.

IV. אגף המכס והבלו

פעולות הביקורת

המכס

נערכה ביקורת בהנהלת אגף המכס בירושלים, בבתי המכס בחיפה ובתל אביב, ביחידות המכס בבתי הדואר ובמזרר הפיקוח.

נבדקו סדרי פיקוח ורישום; הטיפול בפקדונות; הערכת חפצים אישיים; הסדרים של מכירת סחורות מוחרמות וסחורות ללא תובעים; ההוצאות הקשורות בהעברת הנהלת המכס לירושלים; סממני יבוא של חומרים כימיים לייצור חומרי הדברה, של חומרי גלם לייצור מוצרי פלסטיק וגומי, של בדים, עצים, מכונות וציוד.

מחלקת מס קנייה

נבדקו סדרי גביית המס, הרישום והפיקוח על מוצרים החייבים במס: רהיטים, תכשיטים, מזכרות ומכסמיל.

הממונה על מס בולים

נבדקו סדרי המעקב אחרי גביית החובות והגותל להתחזרת המס לאזרחים בעד בולים שלא השתמשו בהם.